

รายงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

จากการศึกษาผลงานการวิจัย เอกสาร และบทความที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีข้อความ และเนื้อหาที่สำคัญพอจะสรุปนำมา เสนอดังต่อไปนี้ ๐๐๕๒๑๑

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ กมลลา พันธุ์สบาย ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง " โปรแกรมของหัวหน้าวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนบพิตรพิมุข " ^๗ โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน ๒๗ ชุด ผลของการวิจัยปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาร้อยละ ๒๕ ไม่เคยจัดนิทรรศการ ร้อยละ ๒๐ ไม่เคยพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และร้อยละ ๗๒ ไม่เคยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ใบวิชาสังคมศึกษาเลย ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ถ้าหัวหน้าวิชาสังคมศึกษาสามารถจะจัดหาครู เขาสอนให้ เหมาะสมกับแต่ละวิชา จัดหาอุปกรณ์การสอน ตลอดจนให้ความสะดวกในด้านบริการ จัดเวลาในการสอนให้เหมาะสม มีหลักเกณฑ์และวิธีการที่ถูกต้องในการวัดผลการ เรียนการสอนแล้ว การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาก็จะประสบผลดียิ่ง นอกจากนี้หัวหน้าวิชาควรจะเป็นผลงานของตนเอง และของคณะครูผู้ร่วมงานอยู่เสมอ เพื่อจะได้แก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานได้ทันทางที่

ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ภัทรพร ทิพย์รักษา ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการที่ครูสังคมศึกษาต้องการ " ^๘ โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

^๗ กมลลา พันธุ์สบาย , " โปรแกรมของหัวหน้าวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนบพิตรพิมุข " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๕).

^๘ ภัทรพร ทิพย์รักษา , " ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการที่ครูสอนวิชาสังคมศึกษาต้องการ " (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๖).

ชั้น ม.ศ. ๔ และ ม.ศ. ๕ ของโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ประเภทละ ๑๘ โรงเรียน ผลของการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า ครูสอนวิชาสังคมศึกษาต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพหุหลักสูตร และประมวลการสอนวิชาสังคมศึกษา ต้องการให้มีการอบรมปีละครั้ง เติมใจที่จะรับฟัง และปฏิบัติตามคำแนะนำของศึกษานิเทศก์ ทั้งยังต้องการแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ในด้านเนื้อเรื่อง ตัวสะกด ตัวเลขสถิติ บังคับเสนอให้ศึกษานิเทศก์จัดเอกสารที่เป็นศูนย์รวมข่าวให้ความรู้ และตอบปัญหาทางวิชาสังคมศึกษา

ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ วิภา เพ็ญเพียร ได้ทำการวิจัยเรื่อง " บทบาทของหัวหน้าวิชาคณิตศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี " ^๔ โดยส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้าวิชาคณิตศาสตร์ ๒๒ คน ครูผู้สอน ๖๕ คน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สายอาชีพ รวม ๕๒ แห่ง ผลของการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. หัวหน้าวิชาคณิตศาสตร์ในโรงเรียนต่าง ๆ ที่กล่าวถึง มีชั่วโมงสอนเฉลี่ย ๑๕ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ งานของหัวหน้าวิชาส่วนมากอยู่ในระยะเริ่มต้น ส่วนมากตำแหน่งนี้แต่งตั้งเป็นการภายในเท่านั้น จึงไม่ได้รับมอบหมายอำนาจ และความรับผิดชอบที่แน่นอนงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าวิชาที่จัดทำด้วยตนเองสูงสุดไม่เกิน ๖๕ % กิจกรรมที่ไม่เคยจัดทำเลยได้แก่ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครู และการประชุม เพื่อดำเนินการจัดตั้งชุมนุมคณิตศาสตร์

๒. ครูคณิตศาสตร์มีชั่วโมงสอนเฉลี่ย ๑๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จากการสังเกตของครู นักเรียนให้ความสนใจในการเรียนวิชานี้น้อย ครูใช้อุปกรณ์การสอนและจัดกิจกรรมน้อยไป ครูต้องการให้ขยายเวลาเรียนเพิ่มขึ้น สิ่งที่ครูต้องการให้หัวหน้าวิชาจัดทำมากที่สุดคือการจัดซื้อ และจัดหาอุปกรณ์การสอน และให้คำแนะนำการใ้ช้อย่างมีประสิทธิภาพ

^๔ วิภา เพ็ญเพียร , " บทบาทของหัวหน้าวิชาคณิตศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๘).

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรพิจารณาเลือกหัวหน้าวิชา โดยเป็นหลักเกณฑ์ เพื่อให้โดยผู้ที่มีความเหมาะสม เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้บังเกิดผลดีอย่างจริงจัง หัวหน้าวิชาเคมีเตตราสตรควรจะได้รับการอบรม เพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จำนวนร.จ. สุทธาพันธ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " บทบาทหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครู " ^{๑๐} โดยสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครู ๘ แห่ง ในจังหวัดพระนครและธนบุรี และใช้แบบสอบถามสำรวจข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครูทั้งหมดที่ผลิตครูระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรีรวม ๒๗ แห่ง เกี่ยวกับงานในหน้าที่และปัญหาในการปฏิบัติงานของฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าฝ่ายวิชาการยอมรับว่า หัวหน้าฝ่ายวิชาการมีหน้าที่กำหนดนโยบาย และวางโครงการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ประสานงานทางวิชาการให้แก่อาจารย์ และนักเรียน ควบคุมดูแล และปรับปรุงการเรียนการสอน ติดตามผลงาน และ ประเมินผลการปฏิบัติงานของฝ่ายวิชาการ

ปัญหาสำคัญของหัวหน้าฝ่ายวิชาการคือสถาบันการฝึกหัดครูยังไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ฝ่ายวิชาการ และส่วนมากยังขาดอาจารย์ที่มีคุณวุฒิและความสามารถ ขาดเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์การสอน และอาคารเรือน และหัวหน้าฝ่ายวิชาการส่วนมากไม่สนใจศึกษาและบันทึกปัญหาและข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานไว้เป็นเอกสาร หรือรายงาน

^{๑๐} จำนวนร.จ. สุทธาพันธ์, " บทบาทหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสถาบันการฝึกหัดครู " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๐๔) .

นอกจากนี้ผู้วิจัยยัง เสนอแนะว่า ควรให้อาจารย์ใหญ่วางแผนงานอย่างรอบคอบ และมอบอำนาจบริหารงานตามความจำเป็นแก่หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ และจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้สอนได้เพียงพอสำหรับการสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตรวิทยาลัยในวิทยาลัยครูใหญ่ ๆ ควร มีผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายวิชาการอีกหนึ่งคน นอกจากนี้ฝ่ายวิชาการควรมีการประชุมปรึกษากันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ไขปัญหาและประสานงาน ควรมีการวัดผลเป็นระยะ ๆ และรายงานความเจริญก้าวหน้าของงานให้อาจารย์ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ

ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เพ็ญแข บุญสิทธิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง " บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพระนคร ธนบุรี " ๑๑ โดยส่งแบบสอบถามไปยังหัวหน้าหมวดวิชา ๒๕๒ คน ครูใหญ่ ๕๗ คน ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. เกี่ยวกับพื้นฐานและประสบการณ์ของหัวหน้าหมวดวิชา ปรากฏว่าส่วนมากทำงานในหน้าที่หัวหน้าหมวดวิชา มีระยะเวลา ๑ - ๓ ปี มีอายุเฉลี่ยประมาณ ๓๔ ปี วุฒิสูงสุดของหัวหน้าหมวดวิชาคือปริญญาตรี วุฒิต่ำสุดคือประกาศนียบัตรทางการศึกษา และส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรีและอนุปริญญาวิชาการ จำนวนชั่วโมงที่ทำการสอนปรากฏว่า ครูหัวหน้าหมวดวิชาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด สอนโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ ๒๒ ชั่วโมง ส่วนหัวหน้าหมวดที่สังกัดกรมสามัญศึกษา สอนโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ ๑๔ ชั่วโมง วิชาที่หัวหน้าหมวดส่วนใหญ่ได้รับการอบรม คือวิธีสอนวิชาเฉพาะ และการบริหารโรงเรียน

๒. เกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ปรากฏว่าลักษณะงานในหน้าที่แบ่งได้เป็น ๑๐ ประเภท คือ การเตรียมการก่อนเปิดภาคเรียน งาน

๑๑ เพ็ญแข บุญสิทธิ์, " บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพระนคร ธนบุรี " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๒).

งานนี้เทศการสอน การควบคุมการสอน การจัดหา เก็บรักษา และบริการอุปกรณ์การอบรม
แนะแนว และส่งเสริมนักเรียน การวัดผลนักเรียน งานด้านวิชาการ การประเมินผลครู
การส่งเสริมครู และการบริหารงานบุคคล

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูหัวหน้าหมวดวิชา กับครูใหญ่เกี่ยวกับบทบาท
ของหัวหน้าหมวดวิชา ปรากฏว่าความคิดเห็นของครูทั้ง ๒ กลุ่มไม่แตกต่างกัน

๓. เกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดวิชา ที่เป็นปัญหามากคือ
จำนวนชั่วโมงสอนมากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ได้เต็มที่ ปัญหา
รองลงมาได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับสติปัญญาของนักเรียน ปัญหาเรื่องไม่มีงบประมาณและไม่มี
เวลาจัดทำอุปกรณ์เพียงพอ สำหรับปัญหาประการหลังนี้ ครูหัวหน้าหมวดวิชาที่สังกัดองค์การ
บริหารส่วนจังหวัด พิจารณาเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหานี้เอง ส่วนครูใหญ่เห็นว่าหัวหน้าหมวด
วิชาบางท่านมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

บทวิถัน จันทรปรณีกร ^{๑๒} ได้กล่าวถึงบทบาทของครูหัวหน้าสายวิชาไว้ดังนี้

ตำแหน่งครูหัวหน้าสายวิชา เป็นตำแหน่งที่สำคัญ มีครูอยู่ในสายวิชาบางบ้างน้อย
บ้าง ตามขนาดของ โรงเรียน จึงต้องเลือกผู้มีทักษะในการบริหารหมู่คณะ มีทักษะในการ เป็น
ผู้นำ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การเลือกหัวหน้าสายวิชาอาจจะเลือกโดยวิธีการประชาธิปไตย
หรือวิธีแต่งตั้งก็ได้ แต่หัวหน้าสายวิชาควร เป็นผู้ที่มีหลักวิชาดี เพื่อนร่วมงานยอมรับนับถือ
ถ้าอาจารย์ใหญ่จะเป็นผู้แต่งตั้งหัวหน้าสายวิชา อาจารย์ใหญ่ก็จะพิจารณาตัวบุคคลหลาย
ด้าน ให้ความรอบคอบ เพราะถ้าหัวหน้าสายวิชาคนใดทำงานช้า หรือทำไม่ได้ สายวิชา
นั้นก็อาจไม่ก้าวหน้า และดวงสายอื่น ๆ อีกด้วย

^{๑๒} บทวิถัน จันทรปรณีกร, " บทบาทของครูหัวหน้าสายวิชา, " เอกสารประชุม
การอภิปรายของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมวิสามัญศึกษา , ๑๘ มกราคม ๒๕๐๘, (อัครสำเน)

นพรัตน์ ได้กำหนดงานของหัวหน้าสายวิชาไว้ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. รับผิดชอบในการเรียนการสอนสายวิชานั้นให้เป็นไปตามหลักสูตร และระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการ เช่น แผนงานของสายวิชาให้ครูตามความสามารถ ความถนัด และจิต
ความผล นักหมายประชุมเกี่ยวกับงานของสายวิชา เป็นระยะ ๆ พิจารณา เลือกลงหนังสือแบบเรียน
ในชั้นต่าง ๆ ร่วมกับครูในสายวิชา เป็นต้น

๒. ปรับปรุงการเรียนการสอนในสายวิชานั้น เช่น ช่วยนิเทศการสอน แนะนำ
ครูในสายวิชาของตน ในเรื่องวิธีสอน ส่งเสริมให้ครูทดลองวิธีสอนแบบใหม่ ๆ จัดกิจกรรม
เสริมหลักสูตร เป็นต้น

๓. ประสานงาน เช่น ประสานงานติดต่อให้คนในบังคับบัญชาปฏิบัติงานร่วมกับ
ด้วยดี ประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียน ศิษยานุเทศ์ หรือวิทบากรอื่น ๆ ร่วมมือกับ
บรรณารักษ์ในการจัดหนังสือเข้าห้องสมุด เป็นต้น

กรมวิสามัญศึกษาได้เห็นความสำคัญของหัวหน้าสายวิชา ได้ปรับปรุงการบริหาร
วิชาการในโรงเรียน โดยจัดให้มีหัวหน้าสายวิชาชั้นในโรงเรียน และได้มีคำสั่งเกี่ยวกับ
วิธีการแต่งตั้งหัวหน้าสายวิชา และรองหัวหน้าสายวิชา^{๑๓} และได้กำหนดหน้าที่และความ
รับผิดชอบของครูหัวหน้าสายวิชาไว้ ดังนี้

๑. วางแผนการสอน และการปฏิบัติงานอื่น ๆ ของสายวิชา ร่วมกับครูในสาย
ให้เป็นไปตามความหมายของหลักสูตร และนโยบายของโรงเรียน

๒. ให้คำแนะนำหรือนิเทศครูในสาย เรื่องการใช้หลักสูตร ประมวลการสอน

^{๑๓} กรมวิสามัญศึกษา, " แนวปฏิบัติทั่วๆไปหัวหน้าสายวิชาและรองหัวหน้าสาย
วิชา ในโรงเรียนมัธยม, " เอกสารประกอบการอภิปรายของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรม
วิสามัญศึกษา, ๒๕๐๕. (จักสานหา)

หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ การใช้อุปกรณ์การสอน วิธีสอนและการจัดกิจกรรม
สำหรับหลักสูตรที่สัมพันธ์กับวิชานั้น ๆ

๓. ควบคุมดูแล เรื่องการวัดผลให้เป็นไปตามระเบียบ ให้ถูกหลักวิชา การวัดผล
และจุดมุ่งหมายของการสอนวิชานั้น ๆ และรวบรวมสถิติผลการสอนของนักเรียนไว้เป็นหลัก
ฐาน

๔. ควบคุมดูแลครูในสายวิชา ให้ดำเนินงานไปตามแผนงานที่วางไว้ และจัด
ครูสอนแทน ในกรณีครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ไม่สบาย

๕. ประชุมครูในสายวิชาโดยสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อปรับปรุง
งาน หรือช่วยกันแก้ปัญหา เกี่ยวกับการ เรียนการสอน การวัดผล ระเบียบวินัยของโรงเรียน
และอื่น ๆ

๖. ส่งเสริมให้ครูในสายวิชาได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ
เพิ่มขึ้นเสมอ ทั้งนี้โดยไม่เสียราชการ

๗. ดูแลรักษาห้องประจำวิชา และพัสดุครุภัณฑ์ ตลอดจนจัดหาอุปกรณ์การสอนสาย
วิชานั้น ๆ

๘. ประเมินผลงานของสายวิชา สรุปและรายงานการปฏิบัติงาน และเสนอขอ
คิดเห็นของครูในสายนั้น ๆ ให้ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ทราบ

๙. มีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นต่อครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ เพื่อประกอบการพิจารณา
ความดีความชอบของครูในสายวิชานั้น ๆ

นพรัตน์ จันทรปรณิก ได้กล่าวถึงหัวหน้าสายวิชา^{๑๔} ว่า ผลที่ได้เห็นได้แก่ชั้น

^{๑๔} นพรัตน์ จันทรปรณิก, "งานของหัวหน้าสายวิชาในโรงเรียนมัธยม,"
ศูนย์ศึกษา (ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๔ กันยายน, ๒๕๐๖), หน้า ๕ - ๑๕.

ของการมีหัวหน้าสายวิชา ก็คือ ครูใหม่มีโอกาสปรับปรุงการสอน โดยเฉพาะหัวหน้าสายจะ
 คงปรับปรุงตนเองก่อนคนอื่น เพราะจะต้องระลึกอยู่เสมอว่า ก่อนที่จะปรับปรุงการสอน
 ของครูในสายวิชาของตนได้ จะต้องทำตนให้เป็นที่ไว้วางใจเสียก่อน ทำให้มีความรับผิดชอบ
 ซ่อมมากขึ้น เช่น ช่วยสอนแทนเมื่อครูประจำวิชาลาไป เป็นการช่วยผ่อนแรงฝ่ายบริหาร
 ในเรื่องการจัดครูแทน เมื่อมีการอบรมวิชาใด หัวหน้าสายมักมีโอกาสร่วมด้วยเสมอ ทำให้
 มีความรู้กว้างขวางมากขึ้น เช่น ได้เอกสาร ได้ความคิดใหม่ ๆ ทำให้มีความคิดดี ๆ ที่
 จะเสนอครูใหญ่ หรือดำเนินงานเองความหน้าที่

พินิตพรรณ เกษะเจริญ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของหัวหน้าสายวิชา^{๑๕} ไว้ดังต่อไปนี้

๑. พิจารณาศึกษารายละเอียด และแนะนำครูในสายวิชา เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
 ประมวลการสอน หนังสือแบบเรียน หนังสือประกอบ วิถีชีวิต การเก็บคะแนน สถิติการสอน
 แก่ครู ในสิ่งที่ครูสอนไม่คล่อง เข้าสอนแทนเมื่อครูในสายวิชาขาด และช่วยดูแลนักเรียน
 ผิดสอนทั้งในกานบันทึกการสอน และการสอนในห้องเรียน

๒. มอบหมายและแบ่งงานสอนให้แก่ครูแต่ละชั้นตามความถนัด และความสามารถ
 ของครูแต่ละคน ควบคุมสมุดงานของนักเรียนในสายวิชาที่ได้รับมอบหมายในบางโอกาส เพื่อ
 ทราบความเคลื่อนไหวในคานการ เรียนของนักเรียน และรู้การสอนของครู รับฟังความคิดเห็น
 ของครูผู้สอนและนักเรียน เป็นสื่อกลางติดต่อระหว่างครูกับครูใหญ่ และระหว่างกระทรวงกับ
 โรงเรียนในคานวิชาการ

^{๑๕} พินิตพรรณ เกษะเจริญ, "คุณลักษณะและหน้าที่ของหัวหน้าสายวิชา,"
วารสารวิสามัญศึกษา, ๓ (กรกฎาคม, ๒๕๐๕), หน้า ๒๕ - ๓๒.

๓. ร่วมมือกับครูผู้สอน จัดวางโครงการสอนให้แก่ครูทุกระดับ คิดหาความเคลื่อนไหวทางงานวิชาการจากหน่วยศึกษานิเทศก์ เข้ารับการอบรมในสถานวิชาการตามสาย เพื่อปรับปรุงวิชาการของโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างทันสมัย เหตุการณ์ เสนอการจัดทำครูเขาสอนในแต่ละชั้น เสนอความดีความชอบของครูในสายวิชาให้ครูใหญ่ได้พิจารณา จัดการประกวดผลงานเพื่อให้นักเรียนได้แข่งขันและค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ เมื่อสิ้นปีการศึกษา ควรมีการประเมินผล และวิจัยผลงาน และร่วมวางแผนงานในปีต่อไปกับครูในสายวิชา

๔. ส่งเสริมการใ้ของสนุก ร่วมจัดทำอุปกรณ์การสอน ซอหนังสือประกอบถาวร เรียบการสอน หนังสือสารคดีตามสายวิชา และศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางคุณวุฒิในสายวิชาให้มาแนะนำ บรรยาย อภิปราย

ดร. พันธุ์ หันนาคินทร์ ^{๑๖} ได้กล่าวถึงหัวหน้าแผนกวิชาว่า การมีหัวหน้าแผนกวิชาจากกล่าวได้ว่า มีประโยชน์ ๒ ประการคือ

๑. ช่วยส่งเสริมการสอนในแผนกวิชาของตนให้ดียิ่งขึ้น หัวหน้าแผนกย่อมมีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า ดังนั้นจึงสามารถให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ครูในแผนกของตนได้

๒. ช่วยประสานงานระหว่างแผนกต่าง ๆ ในสายวิชาเดียวกัน เพื่อให้บรรลุถึงประโยชน์ดังกล่าว หัวหน้าแผนกวิชามีหน้าที่ คือ

๑. ดำเนินการจัดทำประมวลการสอนในแผนกวิชาของตน
๒. ดูแลความสัมพันธ์ทางวิชาการ กับแผนกวิชาอื่น ๆ
๓. ดูแลจัดหาตำราเรียน หรือหนังสือประกอบถาวร เรียบการสอน

^{๑๖} พันธุ์ หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน (พระนคร : โรงพิมพ์วิจิตรภาพานิช ๒๕๑๖) หน้า ๕๗.

๔. ช่วยเหลือและสนับสนุนครูใหญ่ ในการหาครูใหม่
๕. กำหนดมาตรฐาน และวิธีการประเมินผลการเรียนของนักเรียนในแผนก
๖. พยายามที่เพิ่มการสอนแก่ครูในแผนกของตน
๗. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของแผนก ในการติดต่อกับแผนกอื่น

สำหรับในต่างประเทศนั้น มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของหัวหน้าวิชาอย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำมากล่าวแต่เฉพาะที่เกี่ยวกับ และมีความใกล้เคียงกับแนวคิดของนักการศึกษาในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

ปี ค.ศ. ๑๙๖๔ Reho Francis Thorum ได้ทำการวิจัยเรื่อง " The Emerging Concept of the Department Head in the Large High School " งานวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาแบบแผน วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าของหัวหน้าสาขาวิชา ในโรงเรียนมัธยมใหญ่ ๆ เป็นที่เชื่อกันว่า ตำแหน่งหัวหน้าสาขานั้น ควรจะเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญ เพราะ เป็นคนที่จะสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้หน้า เรียง

ในการสำรวจ ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนมัธยมใหญ่ ๆ ที่อยู่ในเมืองใหญ่ซึ่งมีพลเมืองราว ๆ ๓ แสนคน หรือมากกว่านั้น กับโรงเรียนมัธยมใหญ่ ๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่ ๆ ได้ ๒-๓ ปี ได้รับคำตอบคืนจากหัวหน้าสาขาวิชาในโรงเรียน ๓๓๓ แห่ง สรุปผลของการวิจัยได้ดังนี้

๑. ในโรงเรียนมัธยมใหญ่ ๆ ไม่ปรากฏว่ามีการจัดสายงานแบบขั้น ๆ นอกเหนือไปจากการจัดเป็นสาขาวิชา
๒. การบริหารโดยแบ่งครูให้เป็นกลุ่มวิชาเล็ก ไม่ใคร่ใช้กันในโรงเรียนมัธยม

^{๑๗} Reho Francis Thorum, " The Emerging Concept of the Department Head in the Large School," (Dissertation Abstracts : The Humanities and Social Sciences Abstracts of Dissertations Reproductions, February 1969) Vol. 29, No. 8, 2502 A.

ใหญ่ ๆ

๓. ในโรงเรียนใหม่ ๆ เริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงในก้านบริหาร คือ การรวมครูให้ได้อยู่ในกลุ่มวิชาเล็ก ๆ และจัดเป็นสายวิชา
๔. มีสัมพันธ์กันอย่างมากระหว่างปริมาณงานของหัวหน้าสายวิชา กับ เวลาที่ทำงานนั้น
๕. อาจารย์ใหญ่ก็จะคิดว่าหัวหน้าสายวิชา เป็นคนที่มีความสามารถหลายก้าน และเป็นบุคคลที่สามารถรับผิดชอบได้ทุกก้าน
๖. ไม่มีข้อบกพร่องระหว่างโรงเรียนเก่า และโรงเรียนใหม่ เกี่ยวกับความคิดในการบริหารแบบสายวิชา โรงเรียนใหญ่คงคำนึงการต่อไป ที่ทำให้หัวหน้าสายวิชามีอำนาจควบคุมดูแลหมวดวิชา โรงเรียนใหม่เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติให้ผิดไปจากโรงเรียนเก่าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

Ross L. Neagley and N. Dean Evans โลกกล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าสายวิชา ^{๑๔} ไว้ว่า

หัวหน้าสายวิชา เป็นตำแหน่งที่ได้รับความเชื่อถือ ในโรงเรียนมัธยมใหญ่ ๆ บางโรงเรียน หัวหน้าสายวิชา เป็นตำแหน่งที่แต่งตั้งขึ้นอย่างถาวร บางโรงเรียนก็ใช้วิธีเลือกกันขึ้นมา และในบางโรงเรียนตำแหน่งนี้ใช้วิธีหมุนเวียนกันไป หากไม่คำนึงถึงชื่อตำแหน่งหรือวิธีการ ก็ไม่ได้คิดว่าบุคคลแล้ว หัวหน้าสายวิชา ก็เป็นตำแหน่งที่มีคุณค่าทางก้านแนะนำควบคุม

๑๔

Ross L. Neagley and N. Dean Evans, Handbook for Effective Supervision of Instruction (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall Inc., 1964), pp. 106 - 107.

คุณมาก

เนื่องจากหัวหน้าสาขาวิชาต้องสอนด้วย จึงเป็นการง่ายที่จะสร้างสัมพันธภาพอันดีกับครูอื่น ๆ ในสาขาวิชา ครูใหม่ที่ขาดประสบการณ์แก่พร้อมที่จะขอคำปรึกษาแนะนำ และขอความช่วยเหลือ ครูส่วนมากจะเคารพในความสามารถของหัวหน้าสาขาวิชา ทั้งในฐานะเป็นครูผู้สอน และเป็นผู้นำ

หัวหน้าสาขาวิชามีหน้าที่ และความรับผิดชอบทั้งในด้านการสอน และการควบคุมแนะนำดังนี้

๑. ทำการสอนให้ เป็นตัวอย่างที่ดี และสามารถสาธิตการสอนได้คล่อง
๒. จัดหาคำถามและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การสอนดีขึ้น
๓. เยี่ยมห้องเรียน ทำงานร่วมกับครูอื่น ๆ แนะนำวิทยากรแขนงต่าง ๆ จัดให้มีการทัศนศึกษา จัดหาวัสดุทัศนวัสดุให้เหมาะสม
๔. ร่วมกับครูในสาขาวิชาปรับปรุงหลักสูตร ประมวลการสอน และตำรา
๕. ช่วยเหลือในการปฐมนิเทศครูใหม่
๖. ช่วยแนะนำ และจัดหาครูแทนให้ เมื่อครูคนหนึ่งคนใดขาด
๗. ถ้าหากมีการฝึกสอนภายในโรงเรียน ก็ให้ความช่วยเหลือแก่นิสิตฝึกสอน
๘. ให้คำปรึกษาแก่ครูทั้งในชั้นส่วนตัว และชั้นการสอน เป็นการบำรุงขวัญหรือกำลังใจ ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
๙. ยอมรับและส่งเสริมครูที่มีความคิดริเริ่มในชั้นการสอน หรือทำอื่น ๆ
๑๐. จัดให้มีการประชุมในสาขาวิชาอย่างสม่ำเสมอ
๑๑. รับผิดชอบที่เป็นสื่อกลางติดต่อภายในสาขาวิชา
๑๒. ช่วยเหลือผู้ร่วมงานในสาขาวิชา ทำการค้นคว้าวิจัย

๑๓. ช่วยเหลือกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากการเรียนการสอน โดยการช่วยเหลือกิจกรรม และให้ความสะดวก เช่น กิจกรรมของชุมนุม โปรแกรมการประชุม และการปรึกษาแนะแนวอาชีพ

๑๔. ให้ความช่วยเหลือแก่ครูที่มีปัญหาในเรื่องระเบียบวินัย

๑๕. ช่วยนักเรียนในการตัดสินใจเลือกวิชาเรียนภายในสาขาวิชาของตน

๑๖. ให้ความช่วยเหลือแก่โครงการแนะแนว

๑๗. เป็นผู้นำในการเตรียมการวางแผนในการทดสอบ

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ Cletis Theodore Eskew ได้ทำการวิจัยเรื่อง

" The Academic Dean and His Role in the Improvement of Instruction " ๑๘

โดยส่งแบบสอบถามไปยังคณบดีฝ่ายวิชาการในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยที่เปิดการสอนถึงชั้นปริญญาโท ในสหรัฐอเมริกา จำนวน ๒๑๕ คน ได้รับแบบสอบถามคืนร้อยละ ๙๔ สรุปผลที่สำคัญ ๆ ของการวิจัยได้ดังนี้

๑. คณบดีฝ่ายวิชาการ มีความเห็นแตกต่างกันในแง่การใช้วิธีการปรับปรุงการสอน และการประเมินผลงาน

๒. คณบดีฝ่ายวิชาการ มีความสนใจอย่างกว้างขวางมาก เกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน

๓. ความสนใจในด้านการปรับปรุงการสอนนี้ มีความสอดคล้องกับการวิจัยที่เกี่ยวข้องของมาก

๑๘
Cletis Theodore Eskew, " The Academic Dean and His Role in the Improvement of Instruction, " Dissertation Abstracts, Vol. xx, No. 11, 1960. pp. 4347.

๔. คณะคณบดีฝ่ายวิชาการได้ทบทวนองวิธีการปรับปรุงการสอนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากกว่าที่ไม่เคยใช้มาก่อน

๕. คณะคณบดีฝ่ายวิชาการ เห็นว่า การให้รางวัลแก่ครูอาจารย์ที่สอนดี เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการปรับปรุงการสอน

๖. การประเมินการสอน มักทำตามระเบียบเท่านั้น

๗. ในโครงการปรับปรุงการสอน ยังขาดความเป็นผู้นำอยู่

ผู้วิจัยเสนอแนะว่า วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่สนใจจะปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ควรจะปฏิบัติดังนี้

๑. ถิ่น และศึกษาปัญหา

๒. จัดให้คณะอาจารย์ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดทำโครงการปรับปรุงการสอน

๓. ส่งเสริมและจัดสภาพการต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์

โครงการปรับปรุงการสอนที่ผู้วิจัย เสนอให้คณะคณบดีฝ่ายวิชาการใช้สำหรับปรับปรุงการสอนในสถาบันของคณะนั้น ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ ๑๔ ประการ ดังนี้

๑. จัดให้มีบริการแนะแนวแก่คณะครูอาจารย์

๒. จัดทำสิ่ง เชิญชวน เสนอหาวิชา

๓. ทำการศึกษาสถาบันด้วยตนเอง

๔. ให้มีการสัมมนาแบบสมัครใจ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

๕. จัดให้คณะอาจารย์ได้มีการทัศนศึกษาร่วมกันในระหว่างปีการศึกษาอื่น

๖. ให้คณะอาจารย์ได้มีโอกาสลาเพื่อศึกษาคือโดยรับเงินก้อนเต็ม

๗. ส่งเสริมให้คณะอาจารย์ได้เข้า เป็นสมาชิกของสมาคมผู้มีความรู้ และได้ไปเข้าร่วมการประชุมอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพ

๘. จัดให้มี สัมมนาช่วยคณะอาจารย์ปฏิบัติงาน
๙. จัดทำวัสดุการ สอนตามความต้องการ
๑๐. จัดชั่วโมงสอนของคณะอาจารย์ให้เหมาะสม
๑๑. จัดให้มีการวิจัยในระ เเบียบของสถาบัน
๑๒. จัดทำ เรียงน้ให้มีจำนวนนัก เรียงน้ที่พอเหมาะ
๑๓. หัวหน้าหมวดวิชาช่วย เหลือ เกี่ยวกับวัสดุการ สอน
๑๔. ให้คณะอาจารย์มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสถาบัน
๑๕. การคัดเลือกอาจารย์ใหม่
๑๖. ยกย่อง เกียรติคุณในการ สอนที่ดีเลิศ
๑๗. ให้คณะอาจารย์มีอิสระในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ
๑๘. ฝ่ายบริหารให้ความสนใจ และส่งเสริมกำลังใจ